

ΜΟΡΦΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΧΘΕΣ ΚΑΙ
ΣΗΜΕΡΑ.

ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

ΔΙΑΛΕΞΗ 5

Λάουρα Αλιπράντη Μαράτου

Απουσία ενιαίου τύπου οικογένειας

- Η μελέτη της ιστορίας της οικογένειας μας δείχνει ότι δεν υπάρχει ένας ενιαίος τύπος οικογενειακής ζωής.
- Οι μορφές οργάνωσης της ιδιωτικής ζωής των ανθρώπων είναι συνδεδεμένες με τις εκάστοτε κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες που επικρατούν.
- Οι τύποι της οικογένειας είναι πάντα ένα τμήμα του τρόπου που είναι οργανωμένη και λειτουργεί η κοινωνία.
- Βρίσκεται δηλαδή με την κοινωνία σε μια σχέση αλληλόδρασης.
- Οργανώνεται και εξελίσσεται μαζί της, οι δε μεταβολές της αντανακλούν ή σηματοδοτούν γενικότερες κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες.

Σχήματα/μορφές οικογένειας

- Όπως επισημαίνει η Tamara Hareven, η οικογένεια είναι ο κρίκος που συνδέει τη ζωή μεμονωμένων ανθρώπων με τις διαδικασίες της κοινωνικής μεταβολής.
- Είναι η σκηνή πάνω στην οποία διαδραματίζονται οι αλληλεπιδράσεις αυτών των ανθρώπων με τις συγκεκριμένες διαδικασίες.
- Όχι μόνο οι τύποι οικογένειας διαφέρουν από πολιτισμός σε πολιτισμό και από εποχή σε εποχή, αλλά στο σύγχρονο κόσμο είναι πλέον πολύ σύνηθες ένα γονιός να ανήκει σε διαφορετικούς τύπους οικογένειας κατά τη διάρκεια της ζωής του.

- Όλα αυτά μας δείχνουν ότι η οικογένεια δεν παραμένει αμετάβλητη στον χρόνο, αλλά ακολουθεί τα μεταβαλλόμενα κοινωνικά και πολιτισμικά πλαίσια, τμήμα των οποίων είναι και η ίδια.
- Οι μεταβολές της οικογένειας, τα πιο χαλαρά σχήματα οργάνωσης της ιδιωτικής ζωής που επικρατούν σήμερα, τροφοδοτούν τη δημόσια συζήτηση και γίνονται συνώνυμα της κρίσης της οικογένειας και της επαπειλούμενης διάλυσης της κλπ.

Μορφές οργάνωσης

- Στην Κοινωνιολογία της Οικογένειας δεν υπάρχει καμία αυστηρά δομημένη θεωρία για την εξέλιξη της οικογένειας, αλλά απλά διατυπωμένες (υπο) θέσεις.
- Οι (υπο)θέσεις αυτές, ως επί το πλείστο αντιλαμβάνονται την οικογένεια σαν ένα σχήμα που εξελίσσεται από **κατώτερες σε ανώτερες μορφές οργάνωσης**, δηλαδή από την ελευθερομιξία, στη μονογαμική οικογένεια.
- Ακόμη ως μια πορεία μετάβασης από ένα ευρύ εκτεταμένο σχήμα συνύπαρξης, τουλάχιστον τριών γενεών, στη μικρή πυρηνική οικογένεια, που είναι αποτέλεσμα της εκβιομηχάνισης και του εκσυγχρονισμού.

Κύριες μορφές οικογένειας

- Συναντάμε τις πιο κάτω μορφές οικογένειας σε διάφορες εποχές και λαούς:
- **1. Πολυγαμική**, δηλ. ένας άντρας- σύζυγος έχει πολλές γυναίκες.
- **2. Πολυανδρική** δηλ. μια γυναίκα- σύζυγος έχει πολλούς άνδρες.
- **3. Εξωγαμική**, δηλ, ο πατέρας παραμένει άγνωστος στα παιδιά.
- **4. Μονογαμική** δηλ. ένας άντρας- σύζυγος και μια γυναίκα –σύζυγος .

- Όλες οι μορφές, εκτός από τη μονογαμική, συναντώνται σε παλιότερες εποχές ή σε διάφορους λαούς.
- Σε κάποιες όμως ισλαμικές κοινωνίες εξακολουθεί η πολυγαμία .
- Η «μονογαμία» είναι δείγμα ανώτερων πολιτισμών και είναι η μοναδική μορφή οικογένειας στην ιστορία των Ευρωπαϊκών λαών από την Αρχαία Ελλάδα και Ρώμη μέχρι σήμερα.
- Η μονογαμική οικογένεια παρουσίασε στην εξελικτική της πορεία μεγάλες δομικές μεταβολές περνώντας από την πατριαρχική-εκτεταμένη οικογένεια τριών γενεών για να φτάσει στην απλούστερη μορφή της πυρηνικής οικογένειας.

Τύποι οικογένειας

- Ο **Murdock** (1949) όρισε την οικογένεια ως «**κοινωνική ομάδα**» με τρία βασικά χαρακτηριστικά:
 - α) κοινή κατοικία, β) οικονομική συνεργασία και
 - γ) αναπαραγωγή,
- Ακόμη, τη διαχωρίζει σαφώς από το γάμο.
- Μελέτησε τις οικογένειες συνολικά σε 250 «**αντιπροσωπευτικές κοινωνίες**», τις οποίες ταξινόμησε σε τρεις βασικές κατηγορίες.

Murdock: 3 Βασικοί τύποι

- **A.** Ο πρώτος και ο πλέον βασικός αποκαλείται *οικογένεια –πυρήνας* και συγκροτείται από ένα ετερόφυλο παντρεμένο ζευγάρι και τους απογόνους του.
- **B.** *Η πολυγαμική οικογένεια* η οποία αποτελείται από δύο ή περισσότερες οικογένειες πυρήνες (ανεξάρτητα από συγγενικές οικογένειες).
- **Γ.** *Η εκτεταμένη οικογένεια*, η οποία αποτελείται από δυο ή περισσότερες οικογένειες πυρήνες. Πρόκειται για την πατρική οικογένεια και τις οικογένειες των παιδιών.

Βιομηχανική κοινωνία: «το ιδανικό» οικογενειακό πρότυπο

- Στη βιομηχανική κοινωνία και στα νέα ήθη που εισάγει η αστική κοινωνία, δίνεται άλλη διάσταση στον γάμο και την οικογένεια και επιχειρείται για πρώτη φορά στην ιστορία του γάμου να συνδυαστεί ο ορθός λόγος με το συναίσθημα.
- Ο γάμος συνδυάζεται με το συζυγικό έρωτα, στοιχείο που προσδιορίζει τη συζυγική ένωση μέχρι σήμερα.
- Η ιδέα να συνδυάσουν το γάμο ως θεσμό με τον έρωτα αποδείχθηκε επιτυχής.
- .

- Μέχρι τον 18^ο αιώνα ο έρωτας και η σεξουαλικότητα δεν ήταν συμβατά με το γάμο
- Στους μεν ευγενείς οι γάμοι είχαν σαν υπόβαθρο την εξουσία και την περιουσία.
- Στα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα ο γάμος ήταν συνδεδεμένος με οικονομικές ανάγκες και καταναγκασμούς πράγμα που άφηνε μικρό περιθώριο για έρωτες.
- Γενικά η σεξουαλικότητα και ο έρωτας ήταν ανάγκες που έπρεπε να ικανοποιηθούν εκτός γάμου.
- Η αστική τάξη είναι αυτή που για πρώτη φορά προσπάθησε να συνενώσει την σεξουαλικότητα και τον έρωτα με την οικογενειακή ζωή.

Πρότυπο οικογένειας: ο αστικός γάμος

- Η αστική οικογένεια δεν περιορίστηκε στα αστικά στρώματα αλλά σιγά σιγά έγινε το πρότυπο οικογένειας σε όλα τα κοινωνικά στρώματα.
- Αν και καθιερώθηκε με δυσκολία, είχε σημαντικές επιπτώσεις στη μορφή της οικογένειας:
 - Η επιρροή των γονέων και των λοιπών συγγενών σε θέματα επιλογής συζύγου αρχίζει να φθίνει.
 - Η επιρροή της Εκκλησίας σε θέματα γάμου και οικογένειας μειώνεται δραστικά.
 - Προβάλλει η δυνατότητα λύσης του γάμου υπό προϋποθέσεις.

1950-1970: «χρυσή εποχή» του αστικού γάμου

- Αν και ο αστικός γάμος έχει διαδοθεί αρκετά, όμως μόνο από τη δεκαετία του 50 και τη σημαντική οικονομική ανάπτυξη, οι νέοι άνθρωποι μπορούσαν να κάνουν πραγματικότητα το όνειρο τους και να παντρευτούν εκείνον/εκείνη που ερωτεύτηκαν.
- Από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 αρχίζει να διαφαίνεται το τέλος της σύντομης αυτής «χρυσής εποχής» του αστικού γάμου.
- Άλλες μορφές συμβίωσης, εναλλακτικές προς τον συμβατικό γάμο αρχίζουν να εμφανίζονται, που έχουν σαν αποτέλεσμα την εξασθένηση του «μονοπωλιακού» χαρακτήρα του αστικού γάμου.

Οικογένεια και δημογραφικές εξελίξεις

- Οι οικογενειακές αλλαγές στην Ευρώπη είναι συνδεδεμένες και με δύο δυναμικές διαδικασίες δημογραφικών αλλαγών.
- Η πρώτη, η οποία άρχισε προς τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, χαρακτηρίζεται από μια πτώση της γονιμότητας, αλλά και της θνησιμότητας, καθώς και από αύξηση της αναμενόμενης μέσης διάρκειας ζωής.
- Η δεύτερη περίοδος, που άρχισε στη δεκαετία του 1960 και συνεχίζεται μέχρι σήμερα, χαρακτηρίζεται από μια πτώση της γαμηλιότητας, αύξηση των συμβιώσεων χωρίς γάμο, των εξώγαμων γεννήσεων, αύξηση των διαζυγίων, της μονογονεϊκότητας, των εναλλακτικών μορφών συμβίωσης, όπως θα δούμε και στη συνέχεια.
- Οι μεταβολές στη δομή της οικογένειας είναι κοινή σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αλλά η δυναμική και το μέγεθος των αλλαγών είναι τέτοια που δεν μπορεί να υπάρξει μια γενικότερη σύγκλιση.

Η πυρηνική σε αντίθεση με την εκτεταμένη οικογένεια

- Δύο βασικά σχήματα οικογένειας κυριαρχούν: οι **συζυγικές/πυρηνικές οικογένειες** και οι **εκτεταμένες οικογένειες**
- Οι **πυρηνικές οικογένειες** είναι ο βασικός τύπος οικογένειας στις σύγχρονες κοινωνίες, όπως είπαμε και αποτελείται από δύο γενιές, δηλαδή από τους γονείς και τα ανήλικα παιδιά τους.
- Οι γονείς και τα παιδιά ζουν σε χωριστή κοινωνία ανεξάρτητα από άλλους συγγενείς και έχουν την κύρια ευθύνη για την ανατροφή των παιδιών.

Σύγχρονη οικογένεια

- Η εκβιομηχάνιση, ο εκσυγχρονισμός, και η σταδιακή μετατροπή της παραδοσιακής αγροτικής- γεωργικής κοινωνίας σε σύγχρονη **αστική-βιομηχανική**, μεταβάλλει ουσιαστικά την εικόνα της οικογένειας μεταπολεμικά.
- **Οι κύριοι παράγοντες είναι:**
- Οι διαρθρωτικές αλλαγές στην οικονομία
- Η άνοδος του επιπέδου εκπαίδευσης
- Η αστικοποίηση του πληθυσμού
- Η αυτονόμηση του ατόμου από την ομάδα
- Η σταδιακή επικράτηση της χαρακτηριστικής για τις σύγχρονες κοινωνίες **ιδεολογίας της ισότητας**.

Οικογένεια: ομάδα εκούσιας συμβίωσης

- Από τη δεκαετία του 1970 η οικογένεια **«από κοινωνικός θεσμός μεταβάλλεται σε ομάδα εκούσιας συμβίωσης»**.
- Οι αλλαγές αυτές εγγράφονται στη γενικότερη μεταβολή των αναπαραστάσεων και των πρακτικών όσον αφορά την ιδιωτική ζωή και συνδέονται με τη διαμόρφωση νέων όρων και κανόνων στις διαπροσωπικές σχέσεις.
- Ο γάμος μετατρέπεται σε ατομική υπόθεση. Στο πλαίσιο αυτού του γάμου το άτομο παίρνει μεγαλύτερη ικανοποίηση από την προσωπική του ανέλιξη παρά από τη δημιουργία οικογένειας.

«Αποθεσμοποίηση του γάμου»

- Η «**αποθεσμοποίηση του γάμου**» (dsintititutionalization) χαρακτηρίζεται από αποδυνάμωση των κοινωνικών κανόνων και αξιών που καθορίζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά στο πλαίσιο του γάμου-θεσμού.
- Οι ρόλοι των δυο συζύγων σε αυτό το γάμο είναι λιγότερο διακριτοί (έχουμε πολλές οικογένειες διπλής σταδιοδρομίας).
- Το διαζύγιο γίνεται όλο και πιο σύνηθες.
- Περνάμε από την εποχή που στις συζυγικές σχέσεις τίποτα δεν ήταν αντικείμενο διαπραγμάτευσης, σε μια μορφή συμβίωσης που κάθε τι είναι διαπραγματεύσιμο.
- Πολύ λίγα πράγματα θεωρούνται αυτονόητα ώστε να γίνονται αυτόματα αποδεκτά.

Αλλαγές στις διαπροσωπικές σχέσεις και στους συζυγικούς ρόλους

- Από τη δεκαετία του 70 το μοντέλο οικογένειας παρσονικού τύπου, δηλαδή με **«συμπληρωματικούς ρόλους»** των συζύγων σταδιακά φθίνει και οι οικογένειες **«διπλής σταδιοδρομίας/ απασχόλησης»** επικρατούν σε μεγάλο βαθμό.
- Το μοντέλο αυτό συνδέεται με άνισους και υπέρμετρα βεβαρυμένους/πολλαπλούς ρόλους των γυναικών/συζύγων/μητέρων με τη διπλή ημέρα εργασίας.

Δυο επίπεδα αλλαγών

- Το πρώτο αφορά την «ιδιωτικοποίηση» της οικογένειας με την επικράτηση της «συζυγικής-πυρηνικής οικογένειας» και **τον πιο ιδιωτικό χαρακτήρα** που αυτή αποκτά εξαιτίας της σημαντικής θέσης που κατέχουν πλέον οι συναισθηματικές σχέσεις και η αναζήτηση της ατομικής ολοκλήρωσης μέσα από ισότιμες σχέσεις.
- Το δεύτερο αφορά τη **μεγαλύτερη εμπλοκή του «δημόσιου» τομέα στην «ιδιωτική» ζωή** σε ζητήματα που παλαιότερα ήταν υπεύθυνη η οικογένεια.
- **Οι ενισχυτικοί μηχανισμοί του κράτους πρόνοιας** αφορούν την εκπαίδευση των παιδιών, τα ζητήματα συμφιλίωσης οικογενείας και εργασίας με δομές και υπηρεσίες φύλαξης μικρών παιδιών και άλλων εξαρτημένων μελών της οικογένειας, την προστασία των ηλικιωμένων και άλλων ευπαθών πληθυσμιακών ομάδων.

- Στη δημόσια συζήτηση για την οικογένεια, ενώ όλοι δέχονται πως οι κοινωνίες αλλάζουν, δείχνουν να ανησυχούν για τις μεταβολές που παρατηρούνται.
- Παρατηρείται η τάση των νέων να δημιουργούν οικογένεια σε μεγαλύτερη ηλικία, ή η αναζήτηση πιο χαλαρών σχημάτων οργάνωσης της ιδιωτικής τους ζωής, και αύξηση των διαζυγίων, χωρισμών κλπ
- Αυτές οι αλλαγές γίνονται συχνά συνώνυμα της κρίσης της οικογένειας.
- Ωστόσο, το τέλος του συμβατικού γάμου και της συμβατικής οικογένειας δεν διαφαίνεται. Οι οικονομικές κρίσεις συμβάλουν στην ενίσχυση του ρόλου της οικογένειας ως κοινότητας αλληλεγγύης και προστασίας του ατόμου.

Ο Μετασχηματισμός της οικειότητας

- Στο βιβλίο του ο “Giddens το 1992 «**Ο Μετασχηματισμός της οικειότητας**» παρατηρεί ότι η οικειότητα υφίσταται ριζική αλλαγή στις σύγχρονες κοινωνίες .
- Το μοντέλο της **ρομαντικής αγάπης** το οποίο τονίζει τη μονιμότητα της σχέσης (όρκος μέχρι ο θάνατος να μας χωρίσει) έχει αντικατασταθεί από το νέο μοντέλο της οικειότητας που ονομάζει ο συγγραφέας “**γνήσια αγάπη**»/pure love”.
- Οι δυο σύντροφοι σε μια γνήσια σχέση εδραιώνουν την εμπιστοσύνη μεταξύ τους μέσω της έντονης επικοινωνίας αλλά η πιθανότητα διάλυσης ελλοχεύει πάντα.

- **Τύποι/μορφές της σύγχρονης οικογένειας**

Η «Δεύτερη Δημογραφική Μετάβαση» (SDT): Οι «εναλλακτικές» μορφές οικογένειας (ξανά) στο προσκήνιο

Ποικιλομορφία οικογενειακών τύπων

- **Η συζυγική /πυρηνική οικογένεια:** Σε αυτό τον τύπο οικογενειακής διευθέτησης, οι γονείς με τα ανήλικα παιδιά κανονικά ζουν μαζί, αλλά σε μερικές περιπτώσεις μπορεί να ζουν χωριστά (συχνά σε άλλη χώρα) για κάποιες χρονικές περιόδους λόγω εργασίας κάποιου εκ των δυο γονέων.
- **Η μονογονεϊκή οικογένεια:** Παρουσία ενός γονέα με ανήλικο παιδί-ά. Οι μονογονεϊκές οικογένειες συχνά προκύπτουν από διαζύγιο ή διάσταση, από τον θάνατο του ενός συζύγου, ή από τη γέννηση ενός παιδιού εκτός γάμου.
- Η συντριπτική πλειοψηφία των μονογονεϊκών οικογενειών έχουν **ως αρχηγό γυναίκες**. Είναι γυναικεία υπόθεση και οι μητέρες αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα.

τύποι οικογενειών

- **Η ανασυγκροτημένη οικογένεια:** Είναι η οικογένεια που περιλαμβάνει παιδιά από προηγούμενους γάμους/ σχέσεις των συζύγων/ συντρόφων και αποτελείται από ένα ενήλικο ζευγάρι και τουλάχιστον ένα παιδί από προηγούμενη συμβίωση ενός εκ των δυο μελών του ζευγαριού και παιδιά από τη νέα σχέση.
- Οι σχέσεις σε τέτοιους γάμους είναι συνήθως πιο πολύπλοκες (όπως π.χ. υπάρχουν **τρία ή περισσότερα σεντ γιαγιάδων ή παππούδων!**).

Τύποι οικογενειών

- **Η Ανάδοχη οικογένεια:** Είναι η οικογένεια η οποία έχει υιοθετήσει (ή λειτουργεί ως τέτοια) ένα ή περισσότερα παιδιά, είτε από τον πολιτισμό των συζύγων, ή από άλλους πολιτισμούς.
- **Η Οικογένεια με ομόφυλους συντρόφους:** μια τάση που διαφέρει κατά πολύ από χώρα σε χώρα.
- **Οι ομόφυλες οικογένειες** συναντώνται πλέον επίσημα και ως αναγνωρισμένος τύπος οικογένειας από το κράτος σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, αλλά και ανεπίσημα.
- Τα παιδιά σε τέτοιες οικογένειες μπορεί να είναι αποτέλεσμα πρώην ετεροφυλοφιλικών σχέσεων των εμπλεκομένων συντρόφων ή αποτέλεσμα υιοθεσίας, ή παρένθετης μητρότητας ή δωρεάς σπέρματος.

Άλλες μορφές συμβίωσης.....

- **Συμβίωση (χωρίς γάμο):** Η άμβλυωση του κοινωνικού ελέγχου που ενισχύεται από την κοινωνική/ θεσμική αναγνώριση συμβάλει στη σημαντική αύξηση της συμβίωσης εκτός γάμου.
- **LAT (Living apart together).** Ενωμένοι στη ζωή αλλά σε χωριστές κατοικίες!!! Δυο άτομα αν και έχουν συντροφική σχέση, ζουν χωριστά (ο καθένας στο δικό του σπίτι του).

Εναλλακτικοί τύποι οικογένειας

- **Μοναχικότητα:** Σε όλες τις κοινωνίες πάντοτε κά'ποιο ποσοστό ενηλίκων παράμεναν άγαμοι και άτεκνοι. Στις σύγχρονες κοινωνίες, ένα αυξανόμενο ποσοστό ανδρών και γυναικών αποφεύγουν τη σύναψη ενός μόνιμου (νομότυπου ή μη) δεσμού επιλέγοντας να ζουν μόνοι και **παραμένουν από επιλογή άγαμοι (ισόβια αγαμία).**
- **Άτεκνα ζευγάρια.** Δεν αναφερόμαστε στη στειρότητα αλλά στη συνειδητή άρνηση της γονεικότητας δηλ. στα ζευγάρια που μένουν άτεκνα από επιλογή.

Οι μόνες μητέρες/single mothers

- Η αύξηση των **γεννήσεων εκτός γάμου** και την σε μεγάλο βαθμό αναγνώριση των παιδιών από τους πατέρες.
- **Οι μόνες μητέρες από επιλογή** αποτελούν μια συνεχώς διευρυνόμενη κοινότητα.
- Αποτελούν απόρροια ενός μεταφεμινιστικού κινήματος που διαχώρισε τη σεξουαλικότητα από την αναπαραγωγική διαδικασία και θεωρεί τη μητρότητα ως επιθυμία, έξω από τις πατριαρχικές αντιλήψεις και νοοτροπίες.

Οικογένεια Ρομά/Τσιγγάνων

- Η έννοια της οικογένειας προσλαμβάνει στη συνείδηση τους διαφορετική σημασία.
- Η οικογένεια γίνεται εδώ αντιληπτή ως ένα ευρύ σχήμα που περικλείει και άλλους συγγενείς εκτός από γονείς και παιδιά.
- Το άτομο αποκτά την κοινωνική του ταυτότητα ως μέλος της ομάδας, ως μέλος ενός κύκλου συγγενών.
- Τα άτομα που ανήκουν στην ίδια διευρυμένη οικογένεια ζουν μαζί, μοιράζονται χώρους και εμπειρίες

Το κοινόβιο

- Υπάρχουν δυο τύποι κοινοβιακής συμβίωσης που συχνά συγχέονται.
- Α. Ο πρώτος τύπος, συνήθως αποκαλείται **συλλογικό νοικοκυριό**, έχει ως βασική μονάδα τη συζυγική οικογένεια που συγκατοικεί με άλλες συζυγικές οικογένειες.
- Β. Ο δεύτερος τύπος, το καθαυτό κοινοβιακό νοικοκυριό έχει ως βασική μονάδα **το άτομο**, το οποίο συμμετέχει με άλλα άτομα σε κοινές δραστηριότητες.
- Στο κοινόβιο που η βασική μονάδα δεν είναι η οικογένεια αλλά το άτομο, η κατάσταση εμφανίζεται πιο ρευστή
- **Στα ισραηλινά Kibbuzin/Κιμπουτσιμ** λόγω της κολλεκτιβικής κοινωνικής δομής (κοινή ζωή όλων των μελών και έλλειψη ιδιοκτησίας), τις βασικές οικογενειακές λειτουργίες τις αναλαμβάνουν δημόσια ιδρύματα.

Τα Kibbuzin

- Τα Kibbuzin ήταν αρχικά αγροτικές συλλογικές επιχειρήσεις και τώρα έχουν στραφεί προς τη βιομηχανική παραγωγή.
- Ιδρύθηκαν στο πλαίσιο μιας ριζοσπαστικής προοπτικής: την περιουσιακή κοινοκτημοσύνη μαζί με την ομαδική ανατροφή των παιδιών.
- Άλλα είναι μικρά με λιγότερα από πενήντα μέλη ενώ άλλα έχουν μέχρι δυο χιλιάδες μέλη.
- Σε μερικά, τα παιδιά ζουν στα «ειδικά σπίτια των παιδιών» και περνούν τα Σαββατοκύριακα με τους γονείς τους.
- Τα ιδεώδη αυτά δεν έχουν εγκαταλειφθεί αλλά έχουν λίγο διαφοροποιηθεί.
- Τα παιδιά ζουν σήμερα συνήθως στα σπίτια των γονέων.
- Τα σπίτια των παιδιών έχουν μεταβληθεί σε «Κέντρα παροχής παιδικής φροντίδας».

Μετανάστευση και οικογενειακή ζωή

- Στο πλαίσιο της μεταναστευτικής διαδικασίας, η παραδοσιακή οικογένεια λειτουργώντας ως ομάδα, θεωρεί τη βοήθεια και την αλληλεγγύη των μελών της αυτονόητη για να βελτιώσει τη δική της οικονομική και κοινωνική θέση με τη βοήθεια του μέλους που αναζήτησε καλύτερη τύχη σε μια άλλη χώρα.
- Η πραγματικότητα αυτή δημιουργεί εξαρτήσεις από την πλευρά των συγγενών και εξουσία από τη πλευρά των μεταναστών, με συνέπεια εντάσεις και συγκρούσεις που μπορούν να φθάσουν σε ρήξη.

Η οικογένεια μεταναστών

- Η συνεχής αύξηση των μεταναστευτικών ροών παγκοσμίως, έχει ως αποτέλεσμα πολλές οικογένειες να είναι οικογένειες μεταναστών που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα.
- Οι οικογένειες μεταναστών μπορεί να αντιπροσωπεύουν οποιαδήποτε από τους παραπάνω τύπους, συχνά όμως, αντιμετωπίζουν ιδιόζουσες συνθήκες που σχετίζονται με την ένταξή τους στις χώρες που φιλοξενούνται (π.χ., ρατσισμό, ξενοφοβία, ανεργία κλπ).
- Πολλές οικογένειες μεταναστών βιώνουν τον χωρισμό από τα άλλα μέλη της οικογένειάς τους, ακόμα και μέσα στην πυρηνική οικογένεια.
- Η μετανάστευση επιφέρει σημαντικές αλλαγές στις διαπροσωπικές σχέσεις αλλά και στους έμφυλους ρόλους.

Διεθνικές οικογένειες

- Είναι η οικογένεια μεταναστών που τα μέλη της έχουν διασπαστεί μεταξύ διαφόρων χωρών.
- Οι Bryceson και Vuorela (2002) ορίζουν ως διεθνικές οικογένειες εκείνες των οποίων τα μέλη για μικρά ή μεγάλα χρονικά διαστήματα ζουν χωριστά (διασκορπισμένοι σε περισσότερες από μια χώρες), ωστόσο έχουν συνοχή και δημιουργούν κάτι που μπορεί να ιδωθεί ως αίσθημα συλλογικής ευτυχίας και ομαδικότητας δηλαδή «**οικογενειακότητα**» (**familyhood**).

Διεθνικές οικογένειες

- Τις διεθνικές οικογένειες μπορεί να τις συναντήσει κανείς σε όλων των ειδών τη μετανάστευση από τη μετανάστευση των ελίτ, των επιστημόνων, μέχρι τους οικονομικούς μετανάστες/τριες.
- Ένα μέρος συνδέεται με την «**παγκόσμια αλυσίδα υπηρεσιών φροντίδας**» προς τις αναπτυγμένες χώρες που καλύπτεται κυρίως από γυναίκες προερχόμενες από αναπτυσσόμενες χώρες και από χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.
- Με την οικονομική κρίση, πολλές οικογένειες από τις αναπτυγμένες χώρες (όπως η Ελλάδα) τα μέλη τους ζουν σε διαφορετικές χώρες.

Αύξηση των διαζυγίων/χωρισμών

- Η μη ικανοποίηση των προσδοκιών από τη συμβίωση οδηγεί όλο και συχνότερα στο **διαζύγιο**.
- Το διαζύγιο, γίνεται περισσότερο «πολιτισμένο» και είναι η τυπική αναγνώριση της αποτυχίας των σχέσεων των συζύγων και συμβάλει στην αύξηση της συχνότητας **δυσ οικογενειακών σχημάτων**.
- Το πρώτο σχήμα είναι αυτό της **μονογονεϊκής οικογένειας**, της οικογένειας με ένα γονέα (συνήθως η μητέρα) και τα ανήλικα παιδί-ά, που εκφράζει την έλλειψη σταθερής και κοινωνικά αναγνωρισμένης σχέσης συμβίωσης με άτομο του άλλου φύλου.
- Το δεύτερο είναι οι **οικογένειες σε ανασύνθεση** δηλ. οικογένειες προερχόμενες από δεύτερο γάμο του ενός ή και των δυο συζύγων με παρουσία παιδιών από προηγούμενο γάμο.

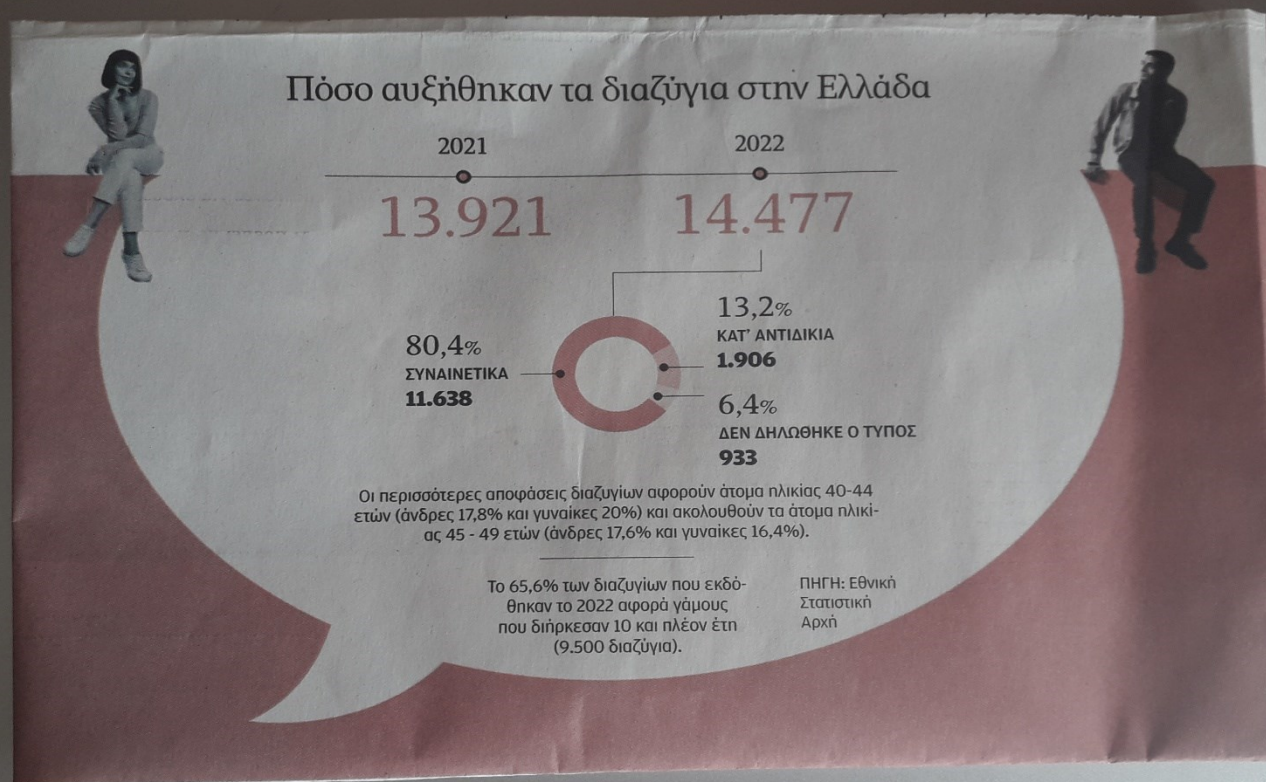
Αύξηση των διαζυγίων/χωρισμών

- Οι παράγοντες που συμβάλουν στη μεγαλύτερη συχνότητα των διαζυγίων συνδέονται με τις ευρύτερες κοινωνικές και οικονομικές μεταβολές.
- Οι γυναίκες αποκτούν μόρφωση, γίνονται οικονομικά ανεξάρτητες και μπορούν να επιβιώσουν σε περίπτωση διαζυγίου.
- Ακόμη, η άνοδος του βιοτικού επιπέδου σημαίνει πως είναι ευκολότερο να συντηρεί κάποιος ένα ξεχωριστό σπιτικό σε περίπτωση διαζυγίου.
- Ο γάμος δεν αποτελεί πλέον έναν οικονομικό συνεταιρισμό όπως ήταν στο παρελθόν, αλλά μια συμβίωση όπου οι συναισθηματικές σχέσεις και η αναζήτηση της ατομικής ολοκλήρωσης κατέχουν την πιο σημαντική θέση.

Διαζύγιο και χωρισμός

- Το διαζύγιο, οδηγεί στην **αύξηση της ρευστότητας, αβεβαιότητας της σύγχρονης οικογένειας.**
- Στις περιπτώσεις διαζυγίου δεν υπάρχει πλέον το κοινωνικό στίγμα, όπως ήταν παλαιότερα.
- Φυσικά για τα παιδιά αποτελεί μια οδυνηρή εμπειρία που εξαρτάται από τις συγκρούσεις των γονέων, την ένταση αυτών, την ηλικία τους, το αν έχουν αδέρφια, το αν υπάρχουν παππούδες/γιαγιάδες κλπ

Διαζύγια στην Ελλάδα!!

Διαζύγια στα 45-50 χρόνια!

- Η μεγάλη συχνότητα των διαζυγίων στην ηλικία των 45-50 χρόνων των συζύγων και μετά από 10 χρόνια συμβίωσης συνδέεται με τη σημασία της γονεικότητας και της μητρότητας για την προσωπική ολοκλήρωση που υπάρχει στο πλαίσιο της ελληνικής κοινωνίας.
- Έτσι, μετά την απόκτηση παιδιών τα άτομα έχοντας εκπληρώσει αυτόν τον σκοπό, είτε μετά το διαζύγιο, είτε συνεχίζοντας το γάμο, έρχονται να αναδιαρθρώσουν, να επαναδιαπραγματευτούν την προσωπική τους ζωή και τη σεξουαλικότητά τους έχοντας απαλλαγεί από το άγχος του παιδιού!

Μεταβολές στον ιδιωτικό βίο/διαπροσωπικές σχέσεις

- Οι μεταβολές στο πλαίσιο του ιδιωτικού βίου εκφράζουν ασφαλώς τις βαθύτατες κοινωνικο-πολιτισμικές αλλαγές που συντελέστηκαν και οι οποίες μπορούν να συνοψιστούν:
 - 1.Επικράτηση πιο σύγχρονων αντιλήψεων ανεκτικότητας, θεσμικών πλαισίων και πρακτικών ισοτιμίας στο πλαίσιο των αναπτυγμένων κοινωνιών.
 - 2.Σταδιακή κατάργηση των έμφυλων διακρίσεων σε κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό επίπεδο.
 - 3.Μεγαλύτερη ισότητα στο πλαίσιο της συμβίωσης ανάμεσα στους δυο συντρόφους/συζύγους/γονείς: στην κατανομή των εργασιών φροντίδας και των οικογενειακών υποχρεώσεων.

Σύγχρονη αστική οικογένεια: Βασικά χαρακτηριστικά

- Ποικιλία οικογενειακών σχημάτων.
- Γενική τάση προς την ελεύθερη επιλογή συντρόφου (ετερόφυλου/ομόφυλου).
- Τα δικαιώματα των συζύγων/συντρόφων αναγνωρίζονται ευρύτερα, τόσο όσον αφορά στη σύναψη γάμου όσο και στο πλαίσιο της συμβίωσης.
- Επικρατούν οι οικογένειες «**διπλής απασχόλησης**».
- Οι σύντροφοι/σύζυγοι συμμετέχουν πιο πολύ στις εργασίες φροντίδας και γενικά στη λειτουργία της καθημερινής οικογενειακής ζωής.
- Αναπτύσσονται υψηλότερα επίπεδα σεξουαλικής ελευθερίας σε κοινωνίες που ήταν πιο παραδοσιακές.
- Παρατηρείται η τάση αναγνώρισης και επέκτασης των δικαιωμάτων των παιδιών.

Βασικές μεταβολές

- ✓ **Μεγαλύτερη εξάρτηση** από το κράτος
 - ✓ **Μεγαλύτερη ανεξαρτησία** από τους συγγενικούς κύκλους
 - ✓ **Μεγαλύτερη ανεξαρτησία** των αντρών και των γυναικών απέναντι στην ίδια την οικογένεια.
- **Επικράτηση της ρευστότητας και της αβεβαιότητας τόσο στο συλλογικό όσο και στον ατομικό βίο.**

Η ρευστότητα της σύγχρονης οικογένειας

- Η αποδοχή της οικογένειας ως μιας δυναμικής οντότητας, μας επιτρέπει να αναγνωρίσουμε τη ρευστότητά της και την ανάγκη των μελών της να μπορούν να αναδιατάσσουν και να επαναπροσδιορίζουν τους εαυτούς τους, ως αποτέλεσμα μιας νέας πραγματικότητας που έχουν να αντιμετωπίσουν.
- Και με αυτή την έννοια, η ρευστότητα αποτελεί αναμφίβολα το κύριο γνώρισμα της σύγχρονης κοινωνίας και το τίμημα του εκσυγχρονισμού.

ρευστότητα της οικογένειας

- Η ρευστότητα στη οποία αναφερόμαστε συνίσταται στην ποικιλία των ατομικών επιλογών που χαρακτηρίζει τις σύγχρονες κοινωνίες.
- Όσο πιο σύγχρονη είναι μια κοινωνία, τόσο μεγαλύτερη ποικιλία στις μορφές συμβίωσης και τόσο εντονότερη η ποικιλία στις διαπροσωπικές σχέσεις.
- Η ποικιλία και η εναλλαγή οικογενειακών σχημάτων είναι σήμερα μια πραγματικότητα που βιώνεται (άμεσα ή έμμεσα) από το σύνολο σχεδόν των πολιτών.
- Ένα αυξανόμενο ποσοστό ενηλίκων παντρεύεται, χωρίζει και ξαναπαντρεύεται/ή συμβιώνει – περνώντας από τη συζυγική στη μονογονεϊκή οικογένεια και στη συνέχεια και πάλι στη συζυγική/συντροφική οικογένεια.

Η σύγχρονη μετανεωτερική οικογένεια

- Στο πλαίσιο της μετανεωτερικής οικογένειας έχουμε τρεις αλληλοσχετιζόμενες διαδικασίες:
 - - την **αποφυλοποίηση** (degendering) της κοινωνικής ζωής
 - - την **αποφυσικοποίηση** της αναπαραγωγής
 - - την **αποφυσικοποίηση** του γάμου και της γονεικότητας.
- Η **αποδυνάμωση της πατριαρχίας και ο φεμινισμός** αποτελούν βασικούς παράγοντες στο πολυδιάστατο φάσμα των μετανεωτερικών αλλαγών στο πλαίσιο της σύγχρονης οικογένειας.

Μετανεωτερική οικογένεια: προσαρμοστικότητα

- Οι αλλαγές στις ατομικές συμπεριφορές και πρακτικές στην οργάνωση του ιδιωτικού βίου είναι αποτέλεσμα των ευρύτερων κοινωνικών αλλαγών και αποτελούν **την έκφραση της προσαρμοστικότητας της σύγχρονης οικογένειας σε ένα μεταβαλλόμενο κοινωνικό περιβάλλον.**
- Οι νέες μορφές συμβίωσης μπορούν και συνήθως καταφέρνουν, να παρέχουν συναισθηματική ασφάλεια και κοινωνική ενσωμάτωση σε μια μετανεωτερική κοινωνία .

- Οι τάσεις αυτές αντανakλούν την **αμφισβήτηση του παραδοσιακού μοντέλου οικογένειας**, τη διαφοροποιημένη αντιμετώπιση της συμβίωσης (με ή χωρίς γάμο) και της συντροφικότητας στο πλαίσιο της κοινωνίας και διαμορφώνουν τη νέα κοινωνική δυναμική, ενώ αποτελούν πλέον μια **μη αναστρέψιμη κοινωνική διαδικασία**.
- Τα δεδομένα σχετικά με την οικογένεια στην Ελλάδα ακολουθούν και αυτά τα ευρωπαϊκά πρότυπα και τις τάσεις αλλά με κάποια καθυστέρηση όσον αφορά τα δεδομένα σε σχέση με το γάμο/ διαζύγιο και τις εξώγαμες γεννήσεις.

Η μετα-οικογένεια.....

- Όπως αναφέρει ο γνωστός Κοινωνιολόγος ομ. Καθηγητής **Κωνσταντίνος Τσουκαλάς** ήδη στα τέλη της δεκαετίας του 90 σε σχετικό άρθρο του με τίτλο: «**Το τέλος του Οιδιπόδειου**» (Το ΒΗΜΑ, 1999).
-Ούτε η φυσική πατρότητα, ούτε η μητρότητα, ούτε η γνησιότητα (το αίμα) αποτελούν πλέον τις αποκλειστικές προϋποθέσεις για την επερχόμενη **μετα-οικογένεια!**
- δυο ομοφυλόφιλοι λειτουργώντας από κοινού ως ζεύγος, θα μπορούν να υιοθετήσουν ή να αποκτήσουν παιδί με παρένθετη μητέρα και να αναλάβουν τις υποχρεώσεις των γονέων.....

HAPPY TOGETHER
Μπέντζαμιν & Τζόσουα, 25 ετών

Είναι μαζί από το κολέγιο.
Παντρεύτηκαν μόλις αποφοίτησαν. Φωτογραφήθηκαν
στην κουζίνα του σπιτιού τους στη Βοστώνη.

is substantial evidence both that

first attachments to care-providers, under

**ΚΥΡΙΑΚΗ
ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ**
Πολ & Τζέισον,
33 ετών

Ο γάμος τους μετράει
ήδη 4 χρόνια.
Φωτογραφήθηκαν
στον κήπο του σπιτιού
τους, σ' ένα από τα
πλούσια προάστια
της Βοστώνης.

Η ζωή των νέων ανδρών που είναι παντρεμένοι (με άνδρες) στη Μασαχουσέτη δεν θα μπορούσε να είναι περισσότερο φυσιολογική. Παράξενο...», έγραφε στα τέλη του περασμένου Απριλίου στον τίτλο του εξωφύλλου του τυριακάτικο περιοδικού των New York Times. Στη σχετική λαμπερή φωτογραφία -διά χειρός του διάσημου Ολλανδού φωτογράφου Ερβιν Ολαφ, γνωστού ως «Χίτσκοκ της φωτογραφίας»- φιγουράριζε ένα νεαρό ζευγάρι ανδρών, ο Πολ και ο Τζέισον, που έκαναν μπάρμπεκιου στην αυλή του σπιτιού τους και κοιτάζονταν

με τρυφερότητα. Η ρετρό ατμόσφαιρα της εικόνας θύμιζε κάτι από τους πίνακες του Εντουαρντ Χόπερ και του Νόρμαν Ρόκγουελ, παρέπιπτε σαφώς στις μεταπολεμικές τεχνικολόρ ταινίες του Χόλλυγουντ: μια γλαφυρή απεικόνιση του τρόπου ζωής των ευκατάστατων προαστίων. Στην γκέι εκδοχή του όμως... Πόσα κουλουράκια εκείνη την Κυριακή θα στάθηκαν στο λαϊμό ετεροφυλόφιλων συντηρητικών Αμερικανών όταν άνοιξαν, στο τραπέζι του πρωινού, την αγαπημένη τους εφημερίδα...

Για τις ανάγκες του πολυεπίδου θέματος, ο συγγραφέας Μπενουά Ντενιζέ-Λιούις -ο οποίος εξαρχής δηλώνει ότι είναι ομοφυλόφιλος ο ίδιος- είχε επιχειρήσει και διεκπεραι-

ΜΟΝΟΣ ΞΑΝΑ
Ααρν, 26 ετών

Επειτα από ένα
οδυνηρό διαζύγιο,
ετοιμάζεται
να φτιάξει ξανά τη ζωή
του, αυτή τη φορά με
έναν πολύ μεγαλύτερο
του άντρα.

Single mothers από επιλογή

Ποιες είναι οι δυνατότητες που
ανοίγονται για μια γυναίκα η οποία θέλει
να αποκτήσει μόνη της ένα παιδί;
Και πόσο φιλικό είναι το νομικό πλαίσιο
στην Ελλάδα σήμερα;

ΑΠΟ ΤΗ *Μαρία Λοΐκα*

ετεροκανονικότητας και της πατριαρχίας. Στις μέρες μας η οικογένεια εξελίσσεται – με σκαμπανεβάσματα και ποικιλιότητες – σε μια ρευστή και πολύχρωμη συνθήκη που χαλαρώνει τα δεσμά της παράδοσης και έρχεται πιο κοντά στις σύγχρονες ανθρώπινες ανάγκες. Πέρα από την κλασική τυπολογία της ετερόφυλης συμβίωσης, μπορεί να περιλαμβάνει ομόφυλα ζευγάρια, πολυσυντροφικές σχέσεις, μονογονεϊκά σχήματα. «Από τη στιγμή που οι γυναίκες άρχισαν να ορίζουν τις επιλογές τους έξω από το σχήμα της πυρηνικής οικογένειας, άρχισε και μια διαδικασία πλήρους επαναπροσδιορισμού τους τόσο στο ψυχολογικό όσο και στο κοινωνικό επίπεδο» επισημαίνει η ψυχολογική θεραπεύτρια Τάνια Βουσιδάου. «Μια διαδικασία κατά την οποία, σχεδόν στην κυριολεξία, έρχονται τα πάνω κάτω και τα μέσα έξω, καθώς ανατρέπονται και αναδιαμορφώνονται και όλες οι ταυτιστικές διεργασίες που τις

συγκροτούν ως υποκειμένα. Σύμφωνα με τη δική μου ερευνητική εργασία σε τρεις γενιές γυναικών προκειμένου να παρακολουθήσω πώς συμβαίνει αυτή η διαδικασία, και ιδιαίτερα μέσα από τη σχέση μητέρας και κόρης, αυτή που αναδύεται ως κυρίαρχη συνθήκη είναι η ψυχική αμφιθυμία που τους επιτρέπει να αντιμετωπίσουν και να επεξεργαστούν συναισθήματα αντιφατικά μεταξύ τους και οιοσεί «απαγορευμένα» προκειμένου να ασκήσουν κυρίως τον παραδοσιακό μητρικό ρόλο τους».

Το single parenting είναι έκφραση αυτών ακριβώς των μετασχηματισμών. Μια δυναμική τάση, όχι αυτονόητη, ούτε ανώδυνη. Αναμετρείται διαρκώς με ριζωμένες κοινωνικές αντιλήψεις αιώνων και ερευνάει καινούργιες απαντήσεις σε παλιά ερωτήματα. Γιατί, στο τέλος της ημέρας, το βασικό άγχος που διαπερνά τη σκέψη περιστρέφεται γύρω

από τον μυστηριώδη, ενίοτε συγκρουσιακό και πρωτογενώς τριφυρό γονεϊκό δεσμό. Πώς θα γίνω καλή μητέρα; Πώς θα μεγαλώσω σωστά το παιδί μου; Πώς θα φτιάξω το κατάλληλο πλαίσιο για ένα καινούργιο λάκπισμα ζωής; Πέρα από όλες τις άλυτες συχνά αντιφάσεις, τις υπαρκτικές αναταραχές και τις διαρκείς ομφαλοσκοπήσεις, η απάντηση μοιάζει απλόικα εύκολη μέσα στην περιπλοκότητά της. Αυτό που εν τέλει πάντα μετράει είναι η ποιότητα της οικογενειακής σχέσης και όχι ο αριθμός των μελών της. Οι «New York Times» με το άρθρο τους «Στην υπερέσπιση της μόνης μητρότητας» υποστηρίζουν ότι ένα σπρεσογόνο και διαταραγμένο σπίτι με δύο γονείς είναι πολύ πιο καταστροφικό από ό,τι ένα ήρεμο σπίτι με έναν γονέα. «Αυτό που έχει σημασία είναι η ποιότητα και όχι η δομή της οικογένειας. Μπορεί να δυσκολευόμαστε να φανταστούμε μια ολοκληρωμένη κοινωνία που θα αποτελείται από μό-